

2 CORÍNTIO

Hállúvúeháámí Coríntori Íjcyáme éllevu Páávoru cáátúnuháámí

Duurúvaju

¹ Oo Páávoru o Íjcyáábekée oke Píívyéébe picyóó Jetsocríjtodítýú Íjcyáné uwááboju úwááboobéré o péhíjcyaki. Aane íñe ícyooca muhtsi íhyaami mécaatúnú ménahbe Timotéoma elle Coríntori ámuha meíjcyáné cahcújtso múnáa éllevu. Téhdure pámeere Acááyá iññújiri Íjcyáné cahcújtso múnáa wáabyuta téhaámi.

² Ahdícyane óvíi Píívyéébe Ílli Jetsocríjtoma ámúhakeye píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

Páávoru ícúbáhrámeíñe

³ Áánéllii metsu Máavyéjuube Jetsocríjtój Caani Píívyéébeke medúúrúvaki. Muurá meke íídaatsólléne Íjcyaaabe pájyuvaré meke bóhíitsohíjcyáhi.

⁴ Muurá meícúbáhrámeíñetu meke íbóhíjtsóne píáábohíjcyaaabe téhdure tsíjtyeke mepíáábo muhdú meke dibye píaabódu.

⁵ Ehdu Críjtoéjté meíjcyame dibyée ícúbáhrámeíhíjcyádújuco meícúbáhrámeíhíjcyáne. Áámeke dííbyej téeveri Píívyéébe meke ímíjyuuvu ácu híjcyáhi.

⁶ Muurá muhtsi meícúbáhrámeíyómútsikye ímíjyuuvu ácu híjcyaaabe téhdure ámúhakeye muhtsi

meúwáábóneri mebóhijtsómé tehdííváné ícúbáhrameí ámuha maáábúcúne mepájtyetéki.

⁷ Muurá muhtsi méwaajácú ámuha ímí Píívyéébeke meúráávyehíjcyané panévare ámúhake pájtyeróné pañe. Muhtsi meícúbáhrámeídyú ámuha meícúbáhrameíñéllii téhdure ámúhake bóhíitsohíjcyaaabe múhtsikye íbóhíitsohíjcyádu.

⁸ Ámuúha táñahbému, ó imíllé ámúhake o úúballené muhtsi Áátsiá ííñújiri meícúbáhrameíñe. Ávyetáa muhtsi meícúbáhrameí múha áábúcúityuróne. Tsáhájucóo muhtsi meíjtsúcunútú mepájtyetéíñe.

⁹ Ídátsohrée muhtsi éhne múúne ditye dsíjívétsoímyé íjcyadu. Ehdúu múhtsima pajtyené Píívyéébedívú muhtsi mecátsípááve panévaturé íhtsútuube íjcyaaabe dsíjívérómeke bóhíitsoóbedívú.

¹⁰ Aabée ihdyu múhtsikye pájtyetétsó téijyu muhtsi medsíjívéíyónetu. Áánéllii dííbyedívú muhtsi mecátsípáávehíjcyá éhnííñevu íjcyarónéhjitu díbye múhtsikye ípájtyetétsoki.

¹¹ Aane óvíi ámuha píáábó métáúmeí díbye éhnííñevu múhtsikye píaabóné tsijtye íajtyúmíne dííbyeke ityéhdújtsoki.

Corúto cóomivúí Páávoró péétune

¹² Muurá muhtsi méwaajácú ímí tehdújuco muhtsi meíjcyane míamúnááj píine ímichi ámúhama. Píívyéébere múhtsikye píáábóneri ímí muhtsi meícyahíjcyáhi. Tsá múhtsiye tehdú meíjcyatúne. Ááneri mítyane muhtsi méimíjyúúhíí.

13 Aane íñe ámuhákye muhtsi mecáátúnuhíjcyáné tsá túhú íhjúvatúne. Cáhawáá óvíi ámuha méwaajácú téhaamíjí meéévénema.

14 Muurá ámuha méwaajácú Máavyéjuube Jetsocríjtó tsáácooca ámuha múhtsidi meímíjyúúveíñé ténejcúvúu ámuhákye muhtsi mewáájácútsónéllíihye. Áhdure ámuha méwaajácú ámuhadí muhtsi meímíjyúúveíñé múhtsí uwáábóo ámuha melléébónéllíihye.

15-16 Aanée ámuhadívú ímí o íjtsúcunúnéllíi tujkénú ó imíllerá Matsedóóniá iññújivu o péébe ámuhákye o ááhíveíñúne. Aabée téhullétú o óómiibye ó imíllerá tsiíñe ámuhadítýú o pájtyene Jodéá iññújivu o péébeke ámuha oke mepíááboki. Áronáacáa tsá tehdu tene néétune.

17 ¿A téenetúu ámuha méíjtsúcunú pánehjídú o pítýácámehíjcyáne? ¿A ámuha méíjtsúcunú cahcújtso múnaa íjcyatúmé pánehjídú imyéénúityúné íhjúvahíjcyádú o íhjúvahíjcyáne?

18 Tsáhaá, muurá Píívyéébe múhtsikye waajácú tehdu muhtsi menéétune. Áánéllíi muurá muhtsi menéhdújuco meméénune.

19 Muurá Críjto Píívyéébé Hajchi íjcyaaabe tsá múijyú íjtsaméí cápáyóóvéítyuróne. Muurá muhdú iñéhdújuco díbye méénune. Áábedítýú íjcyáné uwááboju íñe muha méúwáábohíjcyá oo Páávoroo, Tsibáánoo, Timotéoo, éhdume.

20 Áábej tééveri muurá páneere Píívyéébe mééma meenú muhdúhjáa iñéhdújuco. Áánéllíi dííbyeke medúúrúváne météhdútsohíjcyáhi.

21 Téhdure dííbyere Críjtoj tééveri díbye meke

ímíbjachómé méijcyá dííbyeéjté íhtsutúme.

²² Aabe meke ítsímedi idíllómé pañévú Íapííchó pícyóóneri ímiááné méwaajácú meke iñéhíjcyanévéú díbye ájcuíñe.

²³ Aabe waajácú ínélliihyéikyé elle Coríitori ámuha méijcyámeke o ááhívetétúne. Ímiáánée ó imíllerá ámúhake o ááhíveténe. Áronáacáa tsáhái o péétu ámúhake uhbádúré o túkévéjtsotéiyónéllíhye. Áanélliihyée tsáhái ámúhake o ááhívetétú ámúhake o kímóvéjtsóiyónéllíhye.

²⁴ Áronáa tsá ámúhake o táúhbáityuró íñe mecáhcújtsónejcúvu. Muurá tsúúca ámuha ténejcu méwaajácújucóóhií.

2

¹ Apááñéré ó imíllé ámúhake o tsápíjtsóneri o píaabóné ámuha meímíjyuúki.

² Muuráhjáa díityédíjyuco ámúhadi o ímíjyúúvéiyómeke o kímóvéjtsoca ¿múhdí ó ímíjyúúvéiyáhi?

³ Áanélliihyée muurá ámuha éllevu íñde o cáátúnúháamí pañe ámúhake ó úwaabó ámuha meímíbaávye ellévú o péécooca oke ámuha meímíjyúúvétsóiyótsihvu íllure oke mekímóvéjtsótuki. Muurá ó waajácú oke ámuha meímíjyúúvétsoca tsaméhjíjyuco meímíjyúúvéiyóne.

⁴ Muuráhjáa tujkénú ámuha éllevu o wálloháamí ó caatúnú múhdurá ámuha meícyahíjcyané kímóhcó oke pájtyéneri táábere. Áronáacáa tsá

ámúhake o kímóvéjtso o cáátúnutúne. Mítýanéé ámúhake o wájýúnéllii ámúhake ó caatúnú ámuha meímíáávyeki.

Ímityúné méénúmedi meídáátsovéne

5 Áánetu eene ímityúné imyéénúneri oke kímóvéjtsoobébá awáá éhniíñevu ámúhake kímóvejtsóhi. ¿Mityá tsá ámúhake dibye kímóvéjtsotúnej?

6 Áábeke téhdunéjuco ámuha téené hallútú meúwaabóne.

7 Ílluréjuco dííbyedi meídáátsovéne máábajíivé teene. Ááne mecánaajanú dibye íjtsaméi icyátóroóvéne ímíáávyé ávyétá tútavááveréjuco Píívyéébedítýú dibye imyéénútuki.

8 Áánéllii ámúhake o néé ámuha tsiíñe ímí dííbyema menáhbévaki.

9 Ehdúu ámuha meíjcyane o wáájácúne éíjyu téené uwáábó o cáátúnuháámí ámuha éllevu ó walóó ámúhake o néene ámuha mecáhcújtsóhájchíí o wáájácuki.

10 Muurá ímityúné méénúmedi ámuha meídáátsovéne teene maábajíívéné ímí ó ijtsúcunúhi. Áánéllii téhdure táicyánéjcutu ámuha meídáátsovémedi ó ídáátsovehíjcyá Crijto mémeri.

11 Ehdu mépiáábójcatsí Naavéné meke imújtátsótuki. Muurá tujkéveebe meke imújtátsoki.

Tóroóá cóómiyi íjcyabe Páávoru múhdurá íjtsámeíñe

12 Tóroóavúu muurá o úújetéébé tétsíi múnáake Críjtodítýú íjcyáné uwááboju o úwááboca mítyame cáhcújtsóiyá Píívyéébé píááboríye.

13 Áronáacáa técoomíyí ménahbe Tíito íjcyatúné múhduúvúrá o íjtsúcunúnéllii o péé diityédítýú Matsedóóniá iinújivu dííbye néhcovu.

Críjtoma íhtsutúmé meíjcyane

14 Áronáa ihdyu Píívyéébeke ó téhdútsohíjcyá Críjtoj tééveri panévaré metáhjahíjcyáné hallúvu. Muurá mejtééveri íuwááboju pahúllevávú tsújaúcu híjcyaaabe éhne múúne pácúúcu j cúvá pahúllevávú tsújaavédu.

15 Ahdu Críjtoj tééveri meímíbbáavyémeke Píívyéébe ímí íjtsúcunúmé dííbyé uwááboju métsújaúcu híjcyá pámehdívúré pájtyetéímyema wágóóóvéímyedívu.

16 Áané uwááboju muurá wágóóóveímyé íjtsúcunú éhne múúne meke dsíjívétsóiyóné meíjtsúcunúdu. Áánetu pájtyetéímyedívú ííné ímíjyaú teene bohíívú diityéké ájcune. Aanéhaca íñe ¿caatyé úwáábóiyá tééné uwááboju?

17 Muurá tsá teene muha meúwáábohíjcyatú tsaate méénuhíjcyádú muha medsíídsívakíye. Áhdure tsá tsíhdyuhjírre muha meúwáábohíjcyatúne. Muurá tene néhdújuco muha meúwáábohíjcyáné Píívyéébé múúhake níwáávéne wákímyeí Jetsocríjtó múúhake píáábónej tééveri dííbyeke muha meíícuvénéjuco.

3

Béhné pihtyájcoju

¹ ¿Aanéubá ámuha méijtsúcunú illure muhtsi memítyájkímyeí ehdu ámuhákye menéhijcyáne? ¿Áhduréubá ámuha méijtsúcunú tsaate méénuhíjcyádú uwáábojtétsí muhtsi meíjcyáne waajácúháámivu ámuhákye muhtsi meúújétsóíñe? ¿Panéubá ámuha méijtsúcunú téeméháámí ámuhákye muhtsi metáúmeíñe?

² Áánerá ihdyu ámuháyé teene waajácúháámí tujkévéejte múhtsí uwááaboríi tsíhdyuréjuco ámuha mecápáyoovéme. Áámeke ámuhákye pámeere ííténe waajácú ímiááne tehdújuco ámuhákye muhtsi meúwaabóne.

³ Aame ámuha Críjtóo múúhaj tééveri cáátúnúné waajácúhaamídu. Árónáa ihdyu tsá ámuha mecáátúvatú caatúnújpácyori. Áhdure tsá ámuha mecáátúvatú éhnéhjáa néwáyuwáácutu cáátúvanédu. Muurá ihdyu íhtsútuube Píívyéébé Apííchóré ámuhá pañévú úcaavéné ámuhákye ímíjpyetétsómeke tsijtye ííténetu waajácú dííbyeéjté ámuha meíjcyane, waajácuháámí cáátuvané iéévéne iwáájácúiyódu.

⁴ Ehdu íñe ámuhákye o nééne ímiááne tsá álliu íjcyatúne. Muurá Píívyéébere Críjtoj tééveri múhtsikye píáábohíjcyánéllii ó waajácú ímiááne tehdújuco o néhijcyáne.

⁵ Tsá múhtsí waajácúríyé muhtsi meúwáábohíjcyatúne. Píívyéébere ihdyu múhtsikye tükévéjtsóneri muhtsi meúwáábohíjcyáhi.

6 Áhdure dííbyere múhtsikye píáábohíjcyá íñe muhdú mejjycáiñé béhné pityájcoju muhtsi tsíjtyeke meúwááboki. Muurá dííbyé Apííchó mépañe íjcyáne j tééveríyé mepájtyetéhi. Tsá íhdééné taúhbaju meúraávyéneri mepájtyetétúne. Muurá teene meúraávyerómé íllure méwágóóóvéiyáhi. Áánetu ihdyu Píívyéébé Apííchó meke ajcú medsíjívéjúcúóóityúne bóhíívu.

7 Muuráhjáa teene tujkénú Píívyéébe pícyóóné taúhbaju meke pájtyetétsóityuróné néwáyuwáácutu cáátuvané tamúnaa ijraéémudívú wajtsí dííbyé íhtsútuma Moitséeúvuj tééveri. Ááne ámítsaráhcóhjáa dííbyeúvú húmíri íjcyánéllii tsá imúnaa íítehíjcyatú dííbyeke. Aanéikyéhjáa chooco dííbyedítýú áábanúhi.

8-9 Ehdúhjáa muurá meke pájtyetétsóityuróné taúhbaju tujkénú Píívyéébe pícyoone ííne imíjyaú bóhówaavéhi. Aanéjii mityáubá awáá mepájtyetéíñé uwááboju dííbyé Apííchó mépañétú bóhówájtsoíñej. Ááne pityájcoju íñe ícyooca mééma díbye méénune muurá meke ímíjpyetétsóhi.

10-11 Áánevu tujkénúu díbye méénúné taúhbaju ímí néerone tsá úújetétúne. Áánetu íñe ícyooca mepájtyetéíñé pityájcojúu díbye méénune awáá éhnííñevu meke píaabóné tsá mújyú níjkéváityúne.

12 Aane muha mewáájácúnéllii méúwáábohíjcyá íínerí núhnévetúme.

13 Tsá muha meméénuhíjcyatú éhnéhjáa Moitséeúvú ditye íajtyúmítu Píívyéébé ámítsaráhcó íhyúmíri íjcyane áábanútúné hajchótá wájjámubávú

wátácámelhijcyádu.

14 Téjyúhjáa íjcyáné míamúnaa tsá wáájacúpityúne. Áhdure ícyooca íjcyáné míamúnaa teene íhdééné pityájcoju éévjúcoorómé tsá wáájacutúne. Aame ijcyá éhne múúne tsane tsíménevu maávohjácóné íjcyadu wáájacúmeítýúme. Muurá ihdyu apááñéré Críjtóo mééma méénune mecáhcújtsóneri méwaajácúiyáhi.

15 Aane ícyoocápí tsaate téenere Moitséeúvúu cáátúnuhíjcyanéhjír é icyáhjútsóne itsúcunúhijcyá ipájtyetéíñe. Tsá ditye wáájacúpityú Píívyéébee muhdú mepájtyetéíñe Jetsóoj tééveri méénune.

16-17 Árome muurá dííbyé icyánejcúvuréjuco pájtyémeke píááboobe Íapííchoj tééveri ditye iwáájácu muhdú ipájtyetéíñe.

18 Muurá Píívyéébejté meíjcyame tsúúca dííbyé icyánejcú méwaajácúhi. Aame mícumídú menéemedítýú dííbye ímí bóhówaúcunúhijcyámé icyóhodu méíjcyáá Críjtodu Íapííchoj tééveri meke díbye ímíjpyetétsóme.

4

1 Aane téénetu íjcyáné uwááboju ímiáájú íñe muhtsi méúwáábohíjcyáhi. Áánetu tsá muhtsi meóóchévéítýuró mekéé íídaatsólléne Píívyéébe múhtsikye pícyóóné wákimyéityu.

2 Áánéllí muurá páneere núcójpítso nénehjí muhtsi meíhvéjtsóne dííbyé uwááboju méúwáábohíjcyá muhdú tene néhdújuco. Tsá muhtsi tsíjítóríyé méúwáábotúne. Aane Píívyéébe

waajácú muhtsi maállityúne. Aane téhdure míamúnaa waajácúiyáhi.

³ Aane íñe meke pájtyetétsoíñé muhtsi meúwáábohíjcyané tsá bóhówáávetú wágóóóvéímyedívu.

⁴ Íjij caani Naavéné diityéké túhútsohíjcyá ditye icyáhcujsótu Píívyéébere íjcyaaabe Críjtodítýú íjcyané uwááboju.

⁵ Muurá tsá múhtsidítýú muhtsi meúwáábohíjcyatúne. Muhtsi méúwáábohíjcyá Jetsocríjtó Máavyéjuube íjcyáábedítýu. Áábeke muhtsi mewájýúnéllii méijcyá ámúhá ïcúve múnáajtétsi.

⁶ Muuráhjáa Píívyéébe néhdújuco peete íjcyane. Áábere muurá íñe ícyooca mépañévú téénedu nééne íuwaáboju picyóó téénej tééveri dílbyé ámítsaráhcó Jetsocríjtodítýú bóhówaúcunúné mewáájácuki.

Mecáhcujsóné meke túkévejsóhi

⁷ Aane muurá Píívyéébé ámítsaráhcó núpájkíihllódú menéérómé pañe tsúuca íjcyánetu ámuha méwaajácú dílbyé íhnáhooríyé muhtsi meúwáábohíjcyáne. Tsá múhtsí íhnáhoori muhtsi meúwáábohíjcyatúne.

⁸ Muurá múhtsikye tsíñehji páhduváré dáríívéronévú tsá muhtsi metáhjátsámeítýúne. Tsáijyu múhtsikye íhnáhó tene íjtsámeíchórónáa tsá muhtsi íínerí maáábímeyéhíjcyatúne.

⁹ Tsáijyu muurá múhtsikye ditye méénúrónáa tsá muhtsi meíhvétsohíjcyatú tééné uwááboju.

Ehdu múhtsidi ditye ícúbáhrárómútsikye Píívyéébe píáábohíjcyáhi.

10-11 Muurá paijyuva kiávú muhtsi mepéhullévú múhtsikye dsíjívétsohíjcyarómé Jetsóokée imyéénudu. Ehdu muhtsi dsíjívetu mépátyetéhijcyá dííbyeke muhtsi meícúvéné wákimyéí meméénúné déjúcotu Jetsóo múhtsikye panévaturé téhmené iwáájácúmeíki.

12 Ávyeta múu dsíjívénetu muhtsi méúwáábohíjcyá teene ámuha mecáhcújtsóne mújyú medsíjívéjúcóóítyúne bóhí ámuha meújcuiki.

13 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé: “O cáhcújtsónetu íñe ó ihjyúvahíjcyáhi.” Ahdu idyé muhtsi mecáhcújtsónéllii íñe ámúhakey ménehíjcyá íínerí núhnévétumútsí ímiááné panévatu Píívyéébe meke píaabóné muhtsi mewáájácúnélliihye.

14 Muurá muhtsi méwaajácú muhdúhjáa Ávyéjuube Jetsóoke íbóhítsódú medsíjívémeke íbóhítsóne díbye meke tsájtyeíñé íúniúvu.

15 Aane muhtsi mewáájácúnéllii méicúbáhrámeíhijcyá ímí ámuha Píívyéébeke mecáhcújtso mítyame meíjcyame dííbyeke metéhdújtso díbye meke píáábohíjcyáné hallúvu.

16 Áánéllii tsá mújyú meíhtsunúityuró tééné wákimyéí meméénúnetu. Muurá ídátsó menéérome Píívyéébeke meúraávyénéjcutu íhtsutúme meíjcyámeke téjcoojívádú meke píáábohíjcyaaábe.

17-18 Aane íñe ícyooca páhduváré nénéhjiri méicúbáhrámeíhíjcyaróné tsá múhajchótá íjcyáityúne. Áánetu ihdyu ténéhjiri

meícúbáhrámeíyómé nihñévúré Píívyéébema meíjcyame tsá mújyú muhdú meíjcyáityúne. Áánéllii meere tsaímíyé meíjcyáíyóneri tsá meíjyácunúityuróne. Apááñeríyé méjyácunúiyá mújyú níjkéváityúné Píívyéébé avyéjuvu meúújetéíyóneri.

5

1 Muurá méwaajácú méjpi jahdu néjpiima múhajchótá meíjcyáityúne. Aane wágóóóóvéne boone ihdyu Píívyéébe mééma tsíhdyuréjuco méénúnéj piima méjcyáá níjkyéjiri mújyú muhdú íjcyáityúne.

2 Ááneri íñe métsúúrámeíhijcyá téénéj piivu mepájtyéíyóneri ídátsó meícúbáhrámeíhíjcyánetu mewáyéééveki.

3 Muurá téhulle tsá méjpííma íjcyatúmé meíjcyáityúne.

4 Múhdutúiyó íñe ícyooca meíjcyáne j píiyé cápáyovéné mújyú medsíjívéjúcóóítyúnéj píívu. Tsáháityuro ihdyu medsíjívécooca múhajchótá méjpííma íjcyatúmé meíjcyáityuróne.

5 Árónáa ihdyu Píívyéébere méénudújuco méjpííhañe tsíhdyuréjuco cápáyóóóveíñe. Aanee mewáájácu mépañévú pícyoobe Íapíícho.

6 Aane ehdu méúmiwa íjcyane tsúúca méwaajácúhi. Árónáa íñe ícyooca meíjcyáne j piimáyéi meíjcyáne hajchótá tsáhái Ávyéjuube Jetsóó úníuri meíjcyatúne.

7 Aane ímiááné íñéhdújuco Píívyéébe mééma méénune muurá maájtyúmituróné mécáhcujtsóhi.

8-9 Aame medsíjívétúné hajchótá métsúúráméihijcyá muhdú dibye ímillédú meíjcyáíyóneri medsíjívécooca tsaimíyé dííbyema meíjcyaki. Áánéllii tsá meíllityéityú dsíjíveri. Aame ihdyu médsíjívéjúcóóiyá Ávyéjuube Jetsóomáyéjuco meíjcyaki.

10 Muurá dííbyedívú pámeere míamúnaa mépíhcyááveé dibye meke idílló muhdúhjáa medsíjívétúné hajchótá ííñújiri meícyahíjcyáne. Áijyu meke áhdóiibye muhdúhjáa meícyahíjcyáne. Ímiáámée icyahíjcyámé tééne áhdó ííne imíjyaú ijcyáhi. Áánetúu ímityúné méénuhíjcyámé tééne áhdó ícúbáhráméíhi.

Píívyéébema ímí meíjcyane

11 Áánéllii muhtsi Píívyéébeke maávyejúúllédú íjcyamútsí méimíllé tsijtye cáhcujtsóné dííbyeke. Aane waajácuube ímiááné tehdu muhtsi meméenuhíjcyáne. Áhdure cáhawáá óvíi ámuha méwaajácúhi.

12 Ehdu ámúhake muhtsi menéeneri tsá memítyájkímyeítyúne. Íllure ámúhadívú muhtsi mébóhówátsohíjcyá múhtsidi ámuha meímíjyúúveki, teene ámuha mewáájácúne eene íííbúuri icyáhjútsóturóné míamúnaa íítérokíyé íúwáábóneri mítyákímyeíhíjcyámedívú téhdure ámuha mebóhówájtsoki.

13 Ehdu ííne ámúhake muhtsi menééne méjtsúcunúdí muhtsi meméivatémútsí meíhjúvahíjcyáne. Ehdu muhtsi meúwáábónej

téeveri éhnníñevu Píívyéébeke máávyéjutsó ámúhake tene ipiááboki.

¹⁴⁻¹⁵ Muuráhjáa Críjto pámeekéré meke iwáyýune idsíjívétsihdyu bóhíine mewáájácúne dííbyedívú méíhvéjtsámeí díbye meke ityúkévétso meímillédú meíjcyájúcóótuki. Aame dííbyeke mecáhcujsómé medsíjívéjúcóóítyúne bóhíima meíjcyame ímítyúnehjívú dsíjívemédú méíjcyáhi.

¹⁶ Aame tsá meíjyácunútyuró tsaate muhdú íjcyáneri eene cáhcújtsotúmé ténehjírre ítéhíjcyádu. Ehdúikyée Críjtoke o cáhcújtsótúné ihde táíjtsaméí néébe dííbyeke ó itsúcunúhijcyá ihdícyaabédúre. Áronáa ícyooca tsáhájucóo tehdu o íjtsúcunújucóótúne.

¹⁷ Muurá íñe tsúuca dííbyeéjté meíjcyame íhdée múhdurá meícyahíjcyánetu tsíhdyuréjucóo mecápááyóóóvémedítýú ímíáájuréjucóo bóhówaúcunúhijcyáne.

¹⁸ Ehdúu muurá Píívyéébere meke ímíbáávyetsó Críjtoj téeveri tsaímíyé dííbyema meíjcyaki. Áamekéé meke níwááveebe tsíjtyeke meúwaabómé téhdure íímíbáávyeki.

¹⁹ Muuráhjáa Críjtoj téeveri Píívyéébe méimítyú ímíbajchó ímí dííbyema meíjcyaki. Aabée múhtsikye níwaavé tééné uwáábovu.

²⁰ Aamútsí íñe Críjto mémeri dííbyé uwáábójuma muhtsi méúllehíjcyá múhtsij téeveri ámúhama díbye íhíjyúvaki. Aane dííbyere Críjto mémeri ámúhake muhtsi menéé ámuha meíímíbáávyéne ímí Píívyéébema meíjcyaki.

²¹ Muuráhjáa Críjto ávyétá ímíáábé íjcyaa

muíjyú ímityúné méénútúróóbeke Píívyéébe
ímityúúbedi dilló méimítyú déjúcotu dííbyeéjté
meíjcyámeke ímiáámedíyējuco idílloki.

6

¹ Áánéllii íñe muhtsi dííbyé wákimyéi
meméenuhíjcyamútsí ámúhake menéé ámuha
mebáñúmeítyu dííbyé piááboju mééma íjcyane
ámuha mewáájacújucóóme.

² Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Míamúnáakée o pájtyetétsóíñeri o íjyácunúnáa
piáábó oke ámuha metáúmeíñéllii ámúhake
ó piáabóhi.

Ehdu néénetu méwaajácú ícyooca tsúúca
mepájtyetéíñe mééma íjcyane.

³ Áánéllii muurá íñe muhtsi dííbyé wákimyéi
meméenuhíjcyamútsí météhmémeíhijcyá
múhdurá muhtsi medáríívemeíñeri tsíjtyeke
metútávájtsótuki.

⁴ Muhtsi méimíllehíjcyá Píívyéébé ñcúve
múnáajtétsí muhtsi meíjcyamútsí ímiáámútsíyé
meíjcyane. Muurá muhtsi ñná néétumútsí
máaabúcu híjcyá panévaríyé meícúbáhrámeíyonéhji.

⁵ Muurá tsáijyu muhtsi cuwáháñeri,
ájyáháñeri, méícúbáhrámeíhijcyá ‘wayée’
néétune mewákímyeícyoóca. Áámútsikye tsáijyu
múhtsikye ñcúbáhráne iwátsíhcyúmútsikye
cuvéhoójánuhíjcyáme.

⁶⁻⁷ Áronéhjí muhtsi máaabúcu híjcyá
Jetsocríjtodítyú íjcyané uwááboju muhtsi
mewáájacúnej tééveri Píívyéébe ímillédú muhtsi

meícyahíjcyánéllíhye. Aamútsí tsíjtyeke muhtsi mépiáábohíjcyá dííbyé Apííchó múhtsi pañe íjcyáne j téeveri. Ehdú muhtsi dííbyé wákimyéi meméénumútsí dííbyé ihnáhoori méicyahíjcyá tsaímíye. Áánéllí tsáijyu tsaate múhtsi hallúvú ímityúné íhjúvaróné tsá pánéévehíjcyatúne.

⁸ Árónáa ihdyu tsaate múhtsikye ímí íjtsúcunúne duurúvahíjcyáhi. Áánetu tsíjtye múhtsidi úúhívatémé nehíjcyá állíu múnáajtétsí muhtsi meíjcyane.

⁹ Ááne múhtsikye wáájácurómé tsá múhtsidi íícúvehíjcyatúne. Muurá tsáijyu ávyétá ihnáhó múhtsidi ditye ícúbáhráromútsí tsá muhtsi medsíjívehíjcyatúne. Áróné pañe muhtsi méicyahíjcyá ídátsó múhtsikye ditye dsíjívétsóllehíjcyáromútsi.

¹⁰ Ídátsó muhtsi meíjcyáromútsí mítyámeke mépiáábohíjcyá Píívyéébé avyéjúeje ditye íjcyá íhtsutúme. Ááneri muhtsi méimíjuhíjcyá íínéúbamá íjcyátúromútsí tsáijyu kímóhcó múhtsikye tene pájtyérónááca.

¹¹ Ámuúha Corínto múnáa múhtsi nahbémuj, ámúhake muhtsi mewájúne méúúballé muhdú muhtsi meíjcyane tóónútumútsi.

¹² Tsáháturo múhtsi icyánéjcutu ímityúné ámúhadítúyú muhtsi meíjtsámeítúyuró tsáijyu múúne ámúhá icyánéjcutu múhdurá ámuha múhtsikye meíjtsúcunúrónááca.

¹³ Árónáa ihdyu ámúhake muhtsi mewájúne

meúwáábohíjcyá éhne múúne ítsíimeke cááni iwájyúne úwaabódú ámuha téhdure múhtsikye mewájyuki.

Píivyéébe jádú menéémeé

14 Aane tsá menáhbéváityuro cahcújtso múnaa íjcyátúmema tsahdúré diityémá méjtsaméi néétúnellíhye. Cáhawáá méjtsúcunuj, tsá muurá pejco cóójíma tsahdúré néétune. Ahdu ívane tsá tene ímityú ímiáájú meúraavyémé ímityúmema menáhbeváne.

15 ¿Aca Críjtoma Naavéné íjtsaméi tsahdúre? Aanéhjííva tsá tene ímityú Críjtoéjté íjcyame Naavéné icyánéjcyéjtémá náhbéváiýone.

16 Áhdure ¿aca ímíyóné ímiá Piivyéébeéjté meíjcyame dííbye jáhdú menééme menáhbeváné níjcyotájté íbóhíma íjcyátúmeke dúúrúvahíjcyámema? Muurá íllu méhdityu neébe: Tahñéjté íjcyámé Piivyéébé o íjcyaaabe tsá kiá dítyédítýú o íjcyatúne.

17-18 Téhdure tsiíñe neébe:

Médowáávé ímityúné míamúnáadítyu. Ááne mémeenújúcohdí ímityúné dítye méénuhíjcyádú ímí ámúhakye o íjtsúcunú ámuha tahñéjtéj Caani o íjcyaaabe. Ehdu o néé Píivyéébe panévaturé íhtsútuube o íjcyaaabe.

7

1 Ehdu íñe Píivyéébe nehíjcyá meke íújcuíñe, ámuúha táñahbému. Áánellii ílluréjuco metsu meíhveté panévare ímityúné méjpiíyí,

meijtsameiyii, meméenuhíjcyánéhjitu. Ááne metsu meihvéjtsámeí dííbyedívu.

Corító cóomiya íjcyame cahcújtso múnaa ímíjpyeténe

² Ahdícyane óvíjyuco múhtsima méimibáávyé tsaímíyé meijcyaki. Muuráhjáa tsáháturo íínerí ámúhakeye muhtsi metútávajtsotúne. Áhdurée tsáháturo ámúhakeye muhtsi maállííne hallúrí ámúhá tsíeméné meékéévetúne.

³ Tsá ííne ehdu ámúhakeye o néétu ímityúmé ámuha meijcyánellííhye. Éíjyúu ámúhakeye o néhdu mítyane ámúhakeye o wájyúnéllíi ó nehíjcyá ímí tsaméhjí meijcyá mújyú medsíjívétsihvújuco.

⁴ Aane ó waajácú ámuha tehjújuco meijcyane. Áánéllíi mítyane ó imíjyúú ámúhadi panévaríyé o ícúbáhrámeíyoobe téénevu o cátoróóvénama.

⁵ Muuráhjáa Matsedóóniá íiñújivu muhtsi meúújetémútsí ávyétá íhnáhó meícúbáhrámeíñeri muhtsi mítyane méíllityéhi.

⁶ Áronáacáa Píívyéébe imyéénuhíjcyádú píáábónej péévé Tííto múhtsidívú 'bohíbohíúvú' úújeténeri muhtsi méimíjyuuvéhi.

⁷ Áronáacáa tsá apááñéré díbye múhtsidívú úújeténeri muhtsi méimíjyúúvetúne. Ímichíi muhtsi méimíjyuuvé muhdú ámuha meijcyane díbye múhtsikye úúbálléneri. Múhtsikyéé úúbállebe ámuhává ímityú meícyahíjcyánetu tsúuca meihvetémé meijyácunúhijcyáné ámúhakeye muhtsi maááhívetéíyóneri. Áhdurévá ámuha ímí o íjcyáíyóneri méijyácunúhijcyáhi. Ehdúu

dibye múhtsikye úúbálléneri mítyane muhtsi meímíjyuuvéhi.

⁸ Áronáacáa tsánejcúvú ámúhadi ó ídáátsové éhnée tujkénú ámúha éllevu o wállóháámí pañe íhnáhó ámúhake o úwaabóné kímóhcó ámúhake pájtyéneri. Áronée óvíjyucó múhajchótáwuúrá ámúhake tene kímóvejtsoné ámuha meímíjpyeteki.

⁹ Áánéllii ó ímíjyúú téeneri. Áronáa tsá ámúhake kímóhcó tene pájtyéneri o ímíjyúúné o néétune. Ó ímíjyúú ámúhake kímóhcó tene pájtyésihdyu ímí tsíhdyuréjuco ámuha meíjcyáneri. Aane ámuha maábúcu híjcyáné ímí Píívyéébe íjtsúcunúhi. Aanée tsá téeneri ámúhake o tútávajtsotúne. Muuráhjáa íllure ámúhake téeneri ó píaabóhi.

¹⁰ Muurá tsáijyu dííbyere Píívyéébe meke íhvejtsó tsané kímóóvé meke ípájtye téenetu meíllíjkívyéne ímítyú meícyahíjcyáné meíhvéjtsóne dííbyé icyánejcúvuréjuco mepájtye mewágóóóvétuki. Áánéllii tsá múu kímóóve íjcyácooca íná íjtsámeítyú dííbyedítyu. Áánetu ihdyu cáhcújtsotúme ehdu nénehji diityéké pájtyéneri kímóóverómé wágóóóveéhi.

¹¹ Muuráhjáa Píívyéébe ímillédú ámúhake íhnáhó o úwaabóné kímóhcó ámúhake pájtyeróné ámuha máaabúcúhi. Aanée ímiáánéjuco múhdurá ámuha meícyahíjcyánévú ámúhake wáájacutsoné tsarí ámúhake pájtyeróneri ámuha meíllityéne méimíllérá ámúhama teene o ímíbájchoténe. Áronáacáa ámuha tsamээрéjuco eenée ímityúné méénúúbeke íhnáhó meúwáábóneri

meímíbájchónéllii tsáhájucó ámuhá hallúrí tene íjcyatúne.

¹² Ehdúu ámuhákye ó caatúnú Píívyéébedívú o bóhówájtsó ímiááné ámuhá múhtsikye mewájjyune. Tsáháa apáámútsikyéré ímityúné dáríívécatsímútsikyé tene ipiáábo o cáátúnutúne.

¹³ Aane muurá muhdúhjáa ámuhákye muhtsi menéhdújuco ámuhá meíjcyánetu muhtsi méwajácú ímiááné múhtsikye ámuhá mewájjyune.

Ááneri mítyane muhtsi méímíjyuuvéhi. Áhdurée Tíito ámuháváa panévaturé dííbyeke meíícúvénéllii ímíjyúwu múhtsidívú wájtsíneri éhniíñevu muhtsi méímíjyúúhií.

¹⁴ Áábekée muhdú ámuhá meíjcyane o úúballéné ímí íjtsúcunúúbe. Tehdu tene íjcyatúújtorí múíjyú o íhjúváiýónejíivari. Muuráhjáa o néhdújuco ámuhá dííbyeke meíícúvéné tehdújuco.

¹⁵ Áánéllii mítyane éhniíñevu ámuhákye wájyuube ámuháváa díbye nénehji mecáhcújtsóne ímí dííbyeke meíícúvehíjcyánéllíihye.

¹⁶ Téhdure mítyane ó ímíjyuuvé ímí ámuháma menáhbévájcatsíñe o wáájácúneri.

8

Piáábojácátsi

¹ Téhdure ó imíllé ámuhá táñahbémuke o úúballéné muhdú Matsedóoniá iíñújiri íjcyané cahcújtsó múnaa ícúbáhrámeímyeke Píívyéébe piáábohíjcyané diityedí ídáátsóvénema.

2 Aame muurá tsaímíyé íjcyame mítyane píáábohíjcyá tsijtye ménahbémuke.

3 Aane ó waajácú ímiááné ditye píáábohíjcyané íjcyátúrónetu diityéké ipíaabóné ímíllénéllíhye.

4 Aamée múhtsikye néé téhdure Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáake ditye píáábóne dsíídsí muhtsi diityé éllewu metsájtyeki.

5 Ávyetáa tsá muhtsi meíjtsúcunútú ditye tsíjtyeke píááboíñe. Árónáacáhjáa ihdyu muhtsi meúwaabóné illéébóne Píívyéébe ímillédú ícyahíjcyámé dííbyedívuréjuco íhvéjtsámeíñema.

6 Ehdúu Matsedóóniá íiñújiri íjcyané cahcújtso múnáa méénune imíwu muhtsi meíjtsúcunúne Tíítóke menéé ámúhadítyú tsiíñe díbye dsíídsíke íújcuté íhdée imyéénudu.

7 Muurá ámuha tehdújuco meméénuhíjcyané íñe Píívyéébeke meúraávyenéjcu. Aame ámuha ímí téjijtóríjyuco meúwáábohíjcyámé múhtsikye méwajyúhi. Ahdícyane óví ámuha meméénuhíjcyadú dsíídsídi mépíáábójcatsíhi.

8 Árónáa ihdyu tsá ámúhake o táúhbatúne. Íllure ámúhake ó waajácútsó muhdú ménahbémú píáábócatsíhíjcyané tehdu ámuha tsíjtyeke mepíáábónetu mewáájácu ímiááné ámuha diityéké mewájyune.

9 Muurá tsúúca ámuha méwaajácú Máavyéjuubée Jetsocríjtó íhtsútuube íjcyároobe mewájyuri íhdícyaabédú ícúbáhrámeíñe téénej tééveri tsaímíyé dííbyema maávyéjuutéki.

10 Áánéllí ó imíllé ámúhake o úwaabóné

éhnííñevu ámuha meúráávye dsíídsidi mepíáábócatsíhijcyané muhdúhjáa éhne pijcyábari ámuha metújkenúdu. Áronáa tsá múu íimíllétúróné pañe píáábotúne. Múu píaabó ímiáané ipíaabóné íimíllénema.

¹¹ Ahdícyane óvíi ámuha tsaímíyé mepíáábójcatsí muhdúhjáa tujkénú ámuha meméénudu.

¹²⁻¹³ Áronáa tsá ámúhake o néetu ámuha mepíáábóne bóónetu ílluréjuco mepíhtóveki. Muurá Píívyéébe ímí ijtsúcunú múhduná mejjcyátsodúneri tsaatéke mepíaabóne. Tsá meke dibye éhnííñevu táumeítyúne.

¹⁴ Muurá ámuha mepíhtótúijyu tsíjtyeke mepíáábohíjcyá tsáijyu téhdure ámuha mepíhtónetu ditye ámúhake ipíáábo tsahdúré ímí ámuha mejjcyaki.

¹⁵ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééeneé: “Mítyane újcúmema áyánéwu újcúrómedívú tsahdúré úújeténe.” Ehdu néene Píívyéébé waajácúháámitu.

Tíítóke tsatétsí náhbenúne

¹⁶⁻¹⁷ Muurá íñe ámúhadi o íjyácunúdúré Píívyéébe tükévéjtsóneri Tíító ámúhake ipíáábóíyóneri ijyácunúhi. Áánéllii muurá ávyeta imíllebe ámuha éllewu o wálloóne. Aabe cáhawáá óvíi ámúhake aahívetéhi. Áánéllii mítyane ó téhdujtsó Píívyéébeke.

¹⁸ Áábema ó wallóó tsijpi dííbyeke náhbénúííbyeke dííbyedítýú cahcújtso múnaa ímí dibye úwaabóné néhíjcyáábeke.

19-20 Áábeke téhdure meménúme mepíáábójcatsíñe dsídsí Jerotsaréevu muhtsi metsájtyécooca dibye múhtsikye iñáhbénu tsaímíyé muha teene metsájtye míamúnaa íjtsúcunútu muhtsi menáníyóne. Aane ímí muha meúújetétsóneri Píívyéébeke muha maávyéjújtsoki. Áhdure diityéké muha mepíáábóbíyóneri meíjyácunúhijcyáné téénetu ditye iwáájácuki.

21 Áánéllii muha méimíllé tsaímíyé teene metsájtyene ímí Píívyéébe múúhakeye íjtsúcunúki. Árónáa tsá apáábyéré diibye ímí múúhakeye íjtsúcunú ímí muha metsájtyéityúne. Téhdure muha méimíllé míamúnaa ímí múúhakeye íjtsúcunúne.

22 Aane íñe Tíítómútsima ó wallóó ménahbe panévare Píívyéébé icyánéjcu wákimyéí tsaímíyé méénuhíjcyáábeke. Aabe téhdure waajácú ímí ámuha meíjcyane.

23 Aane tsáijyu múúne tsaate muubá Tííto íjcyane díllóhajchíí múu néé tápiááboobe dibye íjcyane. Áhdure tsíjtyétsikye ditye díllóhajchíí múu néé Críjtoke ímí úráávyehíjcyámútsikye íllé cahcújtso múnaa wállóone.

24 Ahdícyane óvíi ámuha diityéké mewájyúne méíícuvé ímí ámúhakeye muhtsi meíjtsúcunúmedi idyé tsijtye cahcújtso múnaa ímíjyúúve teene iwáájácúnema.

9

Cahcújtso múnáá wáábyuta dsídsí píhcyúmeíñe

1 Áánetu dsíídsike mepíhcyúneri mepíáábócatsíhíjcyánéjcutu tsáhájucó ámuhákye iiná o nééítyuróne.

2 Áronáa ó waajácú ímiááné ámuha Acááyá iinújí cahcújtso múnaa meímíllehíjcyaróné mepíaabóné tsijtye cahcújtso múnáake éhné píjcyábatújuco. Ááneri mítyane o ímíjyúúvéne Matsedóóniá iinújí cahcújtso múnáake ó úúballéhi. Aane diityéké imíwu pájtyeme éhniíñevu ímí píáábócatsíhíjcyáhi.

3 Aane o nééne íñe icyooca ó wallóo ménahbémuke ditye ámuhákye iñéé apáhajchíí ámuha mepíhcyújúco dsíidsi bañúháñé ámuhadítýú diityéké o úúbállehíjcyátuki.

4 Tsáijyu múúne tsájíubáréi ámuha meújcutúnáa ellévú o péébema muurá tsaate diitye Matsedóóniá iinújí múnáadítýú péhajchíí tsaméhjíjuco menúcójpíveíñé tééneri.

5 Áané ihdétú ó imíllé ménahbémú, Tíitomu ámuhákye ááhíveténé ámuhákye ditye píáábóneri ámuha meúújetétsójúco múhdúneríhjáa ámuha diityéké mepíááboíñé menéhíjcyáne. Ahdícyane óví ámuha meúújetétsó ímiááné ámuha mepíaabóné meímíllénema. Tsá idyé muha menééné iijyéveríyé ámuha meméénúítyuróne.

6 Cáhawáá méijtsúcunuj, íllu muurá tsaate nééhií: Áyánéwu bájtsome áyánéwu ujcúhi. Áánetu mítyane bájtsome mítyane ujcúhi.

7 Ahdícyane ihdyu óví tsáápiitsa mepíáábohíjcyá ímiááné mepíaabóné meímíllénema. Tsá meímíllétúné pañe mepíáábóítyuróne. Áhdure tsá

tsijtye meke néénélliihyéré mepíáábóityuróne. Muurá Píívyéébe ímí ijtsúcunú ímiááneturé meímílléne mepíáábómeke.

⁸ Aabe ihdyu íhtsútuube íjcyaaabe óvíi meke panévatúré píaabó iná méhdityu ipíhtótu téhdure tsíjtyeke mepíááboki.

⁹ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééené:

Ídáátsojtéké píáábómedítýú tsá múijyú tene ábájíívemeítýúne.

¹⁰ Aane muurá íñe dííbyere panévaré bajtsóháñé píívyétsóne tájpi meícyahíjcyaaabe ámúhakye píááboó ámúhá wákimyéityu.

¹¹ Ehdu ámúhakye éhnííñevu panévatúré píáábóiibye tsíjtyeke ámuha mepíáábohíjcyaki. Aane ámúhakye muha meúwaabódújuco ámuha ménahbémuke mepíáábónéllii téhdújtsoímyé dííbyeke.

¹² Tsá pevénéré diityéké ámuha mepíáábotú ditye píhtónetu. Muurá ámuha mepíáábóné hallúvú idyé téhdújtsoímyé Píívyéébeke.

¹³ Aane diityéké ámuha mepíáábóneri méwaajácutsó ímiááne Críjtodítýú íjcyáne uwááboju ámuha mecáhcujsóne. Áánéllii Píívyéébeke íávyéjújtsóne duurúvahíjcyáímyé pamévakéré ímí ámuha mepíáábohíjcyánéllíihye.

¹⁴ Aame ámúhakye iwájýúne ámúhá hallúvú píáábó táúmíí ámúhaj tééveri díbye diityéké píáábohíjcyánéllíihye.

¹⁵ Ahdícyane metsu metéhdújtso Píívyéébeke ávyetáa méijtsaméí píurúuvé íjcyáne píáábó

Jetsocrijtoj téeveri dibye mééma méénúné hallúvu.

10

Páávoró míamúnáake túkévejsóne

¹ Ehdu íñe ámuhákye ó úwáábohíjcyá ímíñeúvú Críjtóo meke ídaatsólléne úwáábohíjcyádu. Áronáa muurá ó waajácú óhdityu ámuha múhdurá meíhjuvavahíjcyáne. Muurévá ámuha ménehíjcyá ámuháma o íjcyácooca íñá ámuhákye o néétuube tsiélléturé waajácuháámí o cáátúné pañe núhnévétuube íhnáhó ámuhákye o úwáábohíjcyáne.

² Aane ámuhákye o ááhívetécooca tsá o ímíllétú ámuha óhdityu menéene cáhcújtsotúmé íjcyadu o íjcyane. Ehdu íhjuvámema íhnáhó tééneri ó íhjuvááhi.

³ Muurá ihdyu oo míamúnáajpi. Áronáa tsá ehdu nénehji tatsíjpariyé o méénúityuróne.

⁴ Muurá Naavéné icyánéjcu ó táhjahíjcyá íhtsútuube Píívyéébé íhnáhooríye.

⁵ Muurá míamúnaa Píívyéébeke íéhdíiválléduré ívame imítýájkímyeíñe óhdityu íhjuvavaronéhjí ó táhjahíjcyáhi. Áameke ó úwáábohíjcyá Críjtodítýú íjcyané uwááboju ditye icyáhcújtsóne íímíbáávyeki.

⁶ Ahdícyane tsúuca dííbyeke ámuha mecáhcujtsójúcóórómedítýú tsaate dibye ímillédú íjcyátúmeke íhnáhó ó úwááboóhi.

⁷ Muurá ámuha méíjtsúcunú átéréejpi o íjcyane. Áronáa táíjtsaméí tsá ámuha mewáájacutúne. Muurá Críjtoéjpi o íjcyabe dííbye mémeri ó úwáábohíjcyá tsíjtye dííbyéjté méénuhíjcyádu.

8 Aabe mítyájkímyeítyuubéré díbyeke meúraávyénéjcutu ámúhake ó túkévétsohíjcyá ñnerí núcójpívétuubére. Ááneri tsá ámúhake o tútávájtsotúne.

9 Ehdu ámúhake waajácúháámí pañe o néene méjtsúcunúdí o méénúityúné o íhjuváne.

10 Muurá ó waajácú tsaate óhdityu néhijcyané atéréepívá o íjcyabe ámúhadívú o úújetécooca ñná ámúhake o nééítyuube waajácúháámíríyé ámúhama o íhjuvahíjcyáne.

11 Áánéllii ámúha élleu o péécooca íhnáhó ámúhake ó úwááboó muhdú waajácúháámí pañe o néhijcyádu. Áijyu botsíi waajácúímyé óhdityu íhjuvahíjcyáme.

12 Árónáa tsá o némeítyú ímiáábé o íjcyane eene tsaate íhjuvahíjcyádu. Muurá páme ehnííñevu ímiáámé íjcyane íjtsúcunúmeíyómé íllure báñúmeíhijcyáhi.

13 Áánéllii tsá múijyú tehdu o íjcyátúneri o mítyájkímyeítyuróne. Muuráhjáa ihdyu Píívyéébere oke néhdújuco íñe díbyé ihju o úwáábohíjcyáne. Aabée elle Coríítori ó úllejé díbyere oke túkévétjsoóneri.

14 Aane ímichíi ámúhake Críjtodítyú íjcyané uwááboju o úúbállétujkénúnéllii ámúhake ó nehíjcyá ámúhá túkevétjsoobe o íjcyane.

15 Árónáa tsá o néétu apáábyéré ámúhá túkevétjsoobe o íjcyane téhdure tsijtye ámúhake úwáábohíjcyámé íjcyánaáaca. Apááñéré ó imíllé ámuha ímíñeúvú mecáhcujsóné Píívyéébé uwááboju díbye néené hajchótá ámúhama o íjcyabe

o úwaabóne.

¹⁶ Aabe bóónétu téhdure tsícyoomíji múnáakéréjuco o úwáábotéiñe pajtyété uwááboju. Áronáa ihdyu ó úwáábóteé tsáijyúubái tsaate úwáábohíjcyátútsíji múnáakéréjuco tsíjtyé wákimyéí o cáávácútuki.

¹⁷ Áané wákimyéiyi tsaate imítýájkímyeíñé ímillémé ihdyu óví dííbyekéré mítyátsohíjcyáhi.

¹⁸ Áronáa ihdyu tsaímíyé téené wákimyéí méénume tsá iye némeítyuró ímiáámé íjcyane. Muurá ihdyu Píívyéébere diityéké bóhówajtsó ímí dítye íjcyane.

11

Múhdurá tsaate úwaabóne

¹ Ehdu íñe ámúhake o néene ihdyu óvíjyucu ehdícyáróné pañe melleebúcunu.

² Muurá ávyeta ámúhadi ó iyyácunúhijcyá muhdú Píívyéébe méhdi íjyácunúdu. Áábekée oke Críjto níwaavé ámúhake o túkévéjtso díbye ímillédú ámuha meíjcyá éhne múúne wájpiikyéi úújétúné badsíjcaja ájyu íjcyáíibye ímillédú íjcyadu.

³ Áánéllii ámúhadi mítyane ó iyyácunú Naavéné ámúhake Críjtodítýú mújtátsóíyóneri éhnéhjáa Éébáke ííñimyéj tééveri imyéénudu.

⁴ Muurá Jetsocríjtodítýú íjcyané uwááboju ámúhake o úwáábóné únútu tsíhdýuréjuco ámúhake tsaate úwááboróné ímí ámuha melleebúcunúhijcyáhi. Áhdure ámuha méimíllehíjcyá melléebúcunúné Naavéné apííchotu ámúhake

ditye úwaabóné tsúúca Píívyéébé Apííchó ámúhá pañe íjcyaróme.

⁵ Muurá tsá táehnííñevu ditye íjcyatú eene ímí ditye úwaabóné ámuha meíjtsúcunúróme.

⁶ Ihdyúhde ímiááné tsá eene ditye imíwu ‘cáto’ néétune úwaabódú o úwáábóturóne. Áronáa muurá ámuha méwaajácú ímiáánéjuco íjcyane ámúhake o úwáábohíjcyáné panévaré ámúhama o méénuhíjcyánetu.

⁷ ¿Mityá ámuháa méjtsúcunú átéréepi o íjcyánéllii ámúhake áhdótsótuube pajtyéteju o úwáábóneri ímityúné o méénune?

⁸ Muuráhjáa ihdyu tsijtye cahcújtso múnaa oke píáábóne tájpi o íjcyabe ámúhake ó úwáábohíjcyá áhdótsótuúbe.

⁹ Aanée ohdivu óúúvérónáa tsá ámúhake íínerí o pátsárijcyotúne. Tehdu muucá íínerí o pátsárijcyoíñejíivari. Áróóbekée Matsedóóniá iíñújitu tsáané nahbémú tsiíne oke píaabóhi.

¹⁰ Ehdu íñe ímiáájú Críjtodítýú íjcyáné uwááboju tápañe íjcyabe muhdú o ícyahíjcyáné ó úúbálleé Acááyá iíñúji múnáake.

¹¹ ¿Aanéhaca íñe ámúhake o wájyútúne íjcyabe ehdu ámúhake ó nehíjcyáhi? Muurá Píívyéébe waajácú mítyane ámúhake o wájyune.

¹² Aabe o méénuhíjcyádú éhnííñevu ó úwááboó áhdótsótuubére. Áánetu eene o úwaabódú iúwaabóné nehíjcyarómé tsá pevénéré úwáábóityuróne.

¹³ Muurá állíu múnaa íjcyame Píívyéébé uwáábojtédí idíllómeíñe pánehjídú méénuhíjcyá ímiáámé Críjtó wákimyéi múnaa méénuhíjcyádu.

14 Aane ehdu némehji tsá píhtotúne. Muurá dííbyere Naavéné ímiá uwáábóóbedi idíllómeíñe méhdivu bóhówáávehíjcyáhi.

15 Áánéllii muurá dííbyé íicúve múnaa ímiá uwáábojte méénuhíjcyádú méénuhíjcyáhi. Árone ídátso diityémá nijkévaáhi.

Páávoró ícúbáhrámeíñe

16 Áánetu tsiíñe ámúhake o néé ámuha óhdityu menéetu mééídyu o íhjúvahíjcyáne. Ehdu ámuha óhdityu meíjtsámeíyóné pañe ihdyu óvíjyuco ámúhama o íhjúvahíjcyáne eene tsijtye múhdurá íuwáábóróneri mítyákímyehíjcyádú téhdure o mítyájkímyeíki.

17 Árónáa tsáháturo tene ímityú Píívyéébeéjpi o íjcyaaabe o mítyájkímyeíñe. Árónáa íñe muhdú ó mítyájkímyeí mééídyu o íhjúváné pañe.

18 Íñéturó mityá íjienéré imyéénúróneri tsaate mítyákímyeíhíjcyáhi. Aanéjii muhdú tsá o mítyájkímyeítyú awáá Píívyéébé wákímyeí o méénuúbe.

19 Áánetu idyéjuva ámuha panévaré mewáájacúme jíveekí máállítsámeíhíjcyá íwáájacutúnéré íhjúvahíjcyámedívu?

20 Ditye muurá ámúhadi páhduvaré ícúbáhraroné ámuha máaabúcu híjcyáhi. Muurá ámúhake íúníu múnaádú íjtsúcunúmeke ityáúhbáne ámúhá tsíeméné ihñeriyéjucu ditye díllohíjcyáne. Ááne ámúhake méénuhíjcyámé íávyejúúllétúnema.

21 Áhdúwu muucá o méénutúné muhdú núcójpítsó ó íjtsúcunúhi. Óubá ó íhtsúhi. Ároobe

ihdyu téhdure mééídyu o íhjuváne pañe ó mityájkímyeí eene múhdurá imyéenúróneri ditye mityákímyeíhijcyádu.

²² Muurá mityákímyeíhijcyámé heeberéómú Píívyéébeéjté Aavaráaúvúj tsíménémúhaabe íjcyáneri. Áronáa muurá téhdure oo diityé múnájpi.

²³ Áhdure mityákímyeíhijcyámé Críjtó ñcúve múnáa íjcyáneri. Muurá téhdure dííbyé ñcúve múnájpi o íjcyaaabe diityé ehnííñevu téené déjúcotu ó ícúbáhrámeíhijcyáhi. Muurá oke iwátsíhcyurónee, icyúvéhoojánurónee, dáríívehíjcyáme. Ánéhjitu píváijyúvájucu o pájtyeténé dsíjivetu.

²⁴ Muuráhjáa oke 39-neva wátsihcyúmé tamúnáa íjcyarómé imyéénuhíjcyádújuco. Aane tsáhojtsíijyúvájucu tehdu oke ditye méénune.

²⁵ Áhdure pápíhchúúijyúvájucu oke ditye úméhéiyi wápáajcóne. Áánetu tsáijyúréi néwayúúnevu oke aamúme. Áhdurée pápíhchúúijyúvájucu cújúwami óóma páamááveebe tsáijyu nújpácyó pañe ó íjcyá tsájcoóñi, tsápejcoo, íjcyane.

²⁶ Ehdúu úlleebére o péhíjcyáábeke patyéhijcyáné pahúllevávú nújpácyój pñnévuu, cómiñévvuu, múubará íjcyátútsíhvuu, íjcyane. Aabe tsáijyu ápíchó néeróméhíj pñne ó ícyahíjcyá naní múnáa, tsíjtye múnáa, tamúnáa, íjcyáméj pñne. Téhdure ó ícyahíjcyá cahcújtso múnáa íjcyáturómé ménahbémudi díllómeímyéhíj pñne.

²⁷ Ehdúu nénéhjiri o ícúbáhrámeíbyé ídátsó o májchóiyónéhjiri, o ádíyónéhjiri, ó ícyahíjcyáhi.

Áhdurée tsáijyu cúwátuube tsuucóri ó ícúbáhrámei o wájamúúvátuúbe.

²⁸ Aabée tsánejcúvú muhdíivané tsijtye cahcújtso múnáa íjcyáneri o íjtsámeíñé oke múhduúvúrá patyéhijcyáhi.

²⁹ Muurá tsaate ímityúné íjcyáneri ó ídáátsóvehíjcyáhi. Áhdure ditye ténejcúvú mútátsójcatsíñeri o ídáátsóvérónáa tsátsii tsári oke patyéhijcyáne.

³⁰ Aabe muurá o mítyájkímyeíñé o ímílleca ó mítyájkímyeíiyá ídátsó o nééróóbej tééveri Píívyéébe bóhówájtsómeíñeri.

³¹ Muurá Máavyéjuube Jetsocríjtój Caaníkyé múijyú níjkéváityúné medúúrúvahíjcyaaabe waajácú ímiáánéjuco o néhijcyáne.

³² Muuráhjáa tsáijyu Damájcori o íjcyácooca ávyéjuube Aréétá tsíjpiikye pícyoobe téhmetsó tsaatéké técoomí llehówaanévú okéváa ditye iékééveki.

³³ Áronáacáa técoomí mijcótú cáámetu páheju néénetu oke tsaate úvérújtsiyi niityétsó áachívújuco. Ehdúu téijyu ó pállojcóhi.

12

Píívyéébe Páávoróké úújetsóne

¹ Aane tsá íñetú oke tene píáábóítyuró o mítyájkímyeíñé. Áronáa ámúhakye ó úúballeé íñáhjáa nééiyóné Píívyéébe oke úújetsóné naavédú nééné pañe.

²⁻³ Muuráhjáa ihdyu oke tsajtyéébé páñétúéhullévú níjkyejívú dííbyeéjpi o íjcyáábeke.

Aane muurá tsúuca tétsihdyu 14 pijcyábájuco pájtyene. Áronáa ihdyu tsá o wáájacutú páneeré tájpíima o péhajchíjyu, ihjyáa mityá apááñéré táíbuu péehí. Tsá o wáájacutúne. Apáábyéré ihdyu Píivyéébe waajácúhi. Áronáacáa ihdyu ímiáané ó úllejéhi.

⁴ Aabée muurá téhulle tsaímiyéjuco meijcyáitsihyi o íjcyabe ó lleebúacunúhijcyá tsaate ihjyuvané tsáijyúubaré melléébohíjcyátúnéhjiri. Áánetúu oke bóijcyúmé muucá o úúbállétuki.

⁵ Ááneri o mityájkímyeíiyóné muurá tsá o ímíletúne. Apááñeriyé ihdyu ó mityájkímyeíiyá íñe ídátsó o néeróóbej téeveri Píivyéébe bóhówájtsómeíñeri.

⁶ Áronáa tsá pevénéré o mityájkímyeíiyuróne. Ó mityájkímyeíiyá ímiáanéjuco o méénuhíjcyáneri. Áronáa tsá o ímíletú oore o bóhówájtsómeíñe. Óví ihdyu o úwaabóné illéébónetu míamúnaa waajácú muhdú o ícyahíjcyáne.

⁷ Muuráhjáa téeneri o mityájkímyeíiyóné ihdétú Píivyéébere ihvéjtssoobe Naavéné oke tútávájtsoobe ó ícúbáhrámeí éhne múúne metójááveneri meícúbáhrámeídyu.

⁸ Áánéllihyée Píivyéébeke 3-ijyúvá ó táúmeíyá díbye oke íbóhíítsóroki.

⁹ Áronáacáa oke neébe: “Óví uke o píáábóneri ú aabúcúhi. Muurá ehdu ídátsó íjcyámej téeveri ó bóhówájtsómeí íhtsútuube o íjcyane.” Ehdúu oke díbye néénélli íñe ídátsó o néeroobe ó

imíjyuhíjcyá tajtyéeveri dibye míamúnáake ñhnáhoovu iúújétsoki.

10 Aabe ñne ícyooca panévaríyé o ícúbáhrámeíyoobe ó imíjyúúhí. Muurá Críjtoke o cáhcújtsóné hallútú óhdi míamúnaa ñcúbáhráábeke nehñíwu úhbañjcyáhi. Aabe panévatúré ó pñhtóhi. Ehdu panévari o ícúbáhrámeíñeri o ñhtsunúroobe Críjtodívú ó cátsípáávehíjcyá o ñhtsútúúveki.

Coríntó cahcújtso múnáadi Páávoró ñjyácunúne

11 Ároobée ihdyu ñmiááné mééídyu o ñhjuváné pañe ó mítyájkímyeñhi. Ámuháa oke mítyájtsotúmé tsíjtyéhjikéré maávyéjútsohíjcyánéllii oore ó bóhówájtsómeñhi. Árome ámuha maávyéjúttsorómé ñne oke ámuha meéhdñválléhíjcyáábé ehñíñevu tsá ñjcyatúne.

12 Muuráñhjáa ámúháj pñne uwáábori o ñjcyaaabe panévaríyé o ícúbáhrámeíyonéñhí ó aabúcuñjcyáhi. Ájyúu páhduvaré nénehji méénúráítyúronéñhí o méénúneri ó bóhówájtsómeí ñmiááné Píívyéébé uwááboobe o ñjcyane.

13 Ároobée tsá ámúhake tsíeméné o táúmeññeri o ñjyévéjtsotú tsíjtyekée o méénudu. Aanéubá ámuha méjtsúcunú ámúhake o éhdñválléne ñná o táúmeítyúne. Árone ihdyu óvñjyacóóne.

14 Aabe ícyooca tsiñne ó ñjcyátsíiivyé tsúúca pápñhchúújyúvájuco ámúhake o ááhívetéki. Aabe tsá ññnerí ámúhake o ñjyévéjtsóityúne. Tehdu ámúhake dsñdsike néhcotéébé o pééíñejññvari. Íllure ihdyu ámúhake o píáábo ó péé éhne múúne

tééne tájpi ítsime ijcyaiñe cáánimutsi méénudu. Tsá muurá ítsime wákímyeútyuró cáánimutsi tééne tájpi ijcyaiñe.

15 Aane ihdyu óví o ícúbáhrámeiyóné pañe ámuhakye ó píaabó ímityúné pañevú ámuha memújtátuki. Mityane muurá ámuhakye ó wajyú ihya ihdyu oke ámuha mewájyútúrónáaaca.

16 Muurá ó waajácú tsaate ámuha óhdityu menéhijcyané íllurévá o állíñe íñeri ámuhakye o íjyévjtsotúné o néhijcyároobe íñé hallúvúrá o dsídsívahijcyáne.

17 ¿Acáa íllure ámuhakye o állíñe ó wallóo tsaatéké ámuha éllevu?

18 ¿Mityá téijyúu ámuhakye álliibye Tíitoó? Áánerá tsaahdúré muhcsi dílbyema méijyácunúhijcyá ámuhakye mepíáábóiyóneri. Áánéllihyée dílbyeke o néé tsijpi ménáhbema dityétsí ámuhakye íááhívetéki.

19 Ámuháubá méijtsúcunú ámuha oke mewájyukíyé ehdu ámuhakye o néhijcyáne. Muurá Píívyéébe waajácú Crijto mémeri ámuhakye muha mepíáábo ehdu ámuhakye o néhijcyáne. Aane muurá ámuhakye táñahbémuke éhniíñevu ó píááboó dílbyeke ámuha ímí meúraávyeki.

20 Muurá tsá ímí oke tene pájtyéítyuró ámuhakye o ááhívetéébé múhdurá ámuha meijcyánáa o úújeténe. Áhdure tsá ámuhakye ímí tene pátyéítyuró tééné hallútú ámuhakye o nééneé. Áánéllíi ó íjyácunúhijcyá ámuha meúhbájcatsítyúróneri, ámuha menómíutáávájcatsítyúróneri.

Áhdure ó iyyácunúhijcyá iiye tsaate ímí íjcyáíyóneri tsúúrámeíítyúróneri, ámuha maáliúúnújcatsíítyúróneri, ámuha memítyájkímyeíítyúróneri. Tehdu ámuha medáríívécatsííne níjcaúvú ámuha mewáchájánújcatsííyónéllii ihdyu ámúhadi ó iyyácunúhijcyáhi.

²¹ Aane tsáijyu múúne ténehji ámuha meíhvejtsótúnáa ámúhake o ááhívetéhajchíí muurá Píívyéébé úmíwávú kímóhcó oke tene pájtyéneri ó núcójpíveéhi. Muurá ámuha ímíñejíí ihdícyáméhjima medómácócatsíhijcyáné tsá meíhvejtsópityúne. Áhdure tsíñehji panévare ímityúne ámuha méméénuhíjcyáhi.

13

Páávoró pítyajcóne

¹ Muurá pápíhchúújyúvájuco ámúhake o ááhívetéíñe. Áijyu eene ímítyú ícyahíjcyámé hallúvú míítyétsíuba, pápíhchúúmeváuba, úúbálléhajchíí tehdújúcooi teéne.

² Muuráhjáa éijyu ámúhake o ááhívéjeebe tsúúca íhnáhó ámúhake o úwaabó pámeere ímityúne méénuhíjcyámeke. Aane íñe tsiíñe píéhduré tsíhyullétú ámúhake o úwaabóhi. Aabe ícyooca ámúhake o ááhívetéébé tsaate páhdure néemedi tsáhájuco o íícúvéityúne.

³ Áijyu ámuha méwaajácuú muhdú tajtyéeveri Críjto íhjúvahíjcyáné ámuha mewáájacúíyóneri meíjyácunúhijcyáne. Dibye tajtyéeveri nééne álliu

Íjcyátúnéllii imílleebe muhdú dííbyé iŋtsútú Íjcyane ámuha mewáájacúne.

4 Dííbyekée ímiáané páwachékevu dsíjívetsómé átérééjpidi idíllónema. Áróóbekée Píívyéébe íhnháhoori bóhítsoobe ijcyá ícyooca íŋtsútuubéréjuco. Aane dííbyekée pájtyedu ívane tsáijyu ó ícúbáhrámehijcyáhi. Árónáa dííbyedívú o cátsípáávehíjcyánéllii oke píáábohíjcyaaabe téhdure ámuhakye o píááboki.

5 Aane cáhawáá ihdyu ámuháyé imíñeúvú méjtsaméj. ¿A ímiáané tsúúca ímí ámuha mecáhcujsó Píívyéébeke? ¿A ámuha méwaajácúrá Jetsocríjtó pájyuvaré ámuháma íjcyane? ¿Mityá íllure ámuha maállíñe ménehíjcyá dííbyeéjté ámuha méjcyanej?

6 Árónáa íhya mityá ícyooca tsúúca ámuha méwaajácú ímiáané dííbyeéjpi o Íjcyane eene állíu múnáájpidi oke ámuha medílllohíjcyáme.

7 Muurá Píívyéébeke píáábó ó táúmeíhijcyá ámuhá hallúvú imityúné ámuha méjcyátuki. Aane tsá teene o méénuhíjcyatú míamúnaa ímí oke íjtsúcunúki. Muurá oke ditye múhdurá íjtsúcunúroobe ó imíllehíjcyá ámuha ímiááméré méjcyane.

8 Aabe tsá mújyú állíuri o íhgyúvatúne. Ímiááneríyé ó íhgyúváhi.

9 Áánéllii íllure ó imíjyuhíjcyá oke ditye éhdíiválléroobe. Ehdú oke ditye íjtsúcunúroobe ámuhakye ó píáábohíjcyá ímí ámuha Píívyéébeke mecáhcújtsoki. Ámuhá hallúvú píáábó ó

táúmeíhijcyá ímí dííbyeke ámuha mecáhcuýtsoki.

10 Ehdu íñe ó caatúnú ámuha meímíbaávye ámúhake o ááhívetécooca íhnáhó ámúhake o úwáábótuki. Píívyéébé muurá íhnáhoovu oke ajcú dííbyeke meúráávyénéjcutu ámúhake o píááboki. Tsáháa téénevu oke díbye ajcutú ámúhake o tútávájtsoki.

11 Aane óví ámuha táñahbémú ímí meíjcyame métsúúráméí Píívyéébema ámuha tsaímíyé meíjcyáíyóneri. Aane óví dííbyeréjuco ámúhake iwáiyudu íjcyabe píaabóné tsaímíyé ámuha meíjcyaki.

12 Áánéllí ámúhake o néé ámuha ímiááméré meíjcyáne medúúrúvájcatsíki.

13 Téhdure pámeere ílle íjcyame ménahbémú ámúhake duurúváhi.

Ahdícyane ihdyu óví Píívyéébe pámeekéré iwáiyudu íjcyabe Jetsocríjtoj téeveri Íapííchó mépañévú ipícyóóneri meke tehméhi. Áyu tehdújuco.

Píívyéébé ihju: jetsocríjyodítyú cáátúnuháámi
New Testament in Bora (PE:boa:Bora)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bora

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Boara [boa], Peru

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bora

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

6f878dbd-e896-5e27-b788-1442926dfc48